

प्रसिद्धी विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०१३ - १४

साहेबरावजी बुट्टेपाटील स्मृती व्याख्यानमाला

॥ मनदर्पण ॥

शनिवार, १५ जानेवारी २०१४

४

शब्दमहोत्सवाची ती तेरा वर्षे...

शिवाजी आतंकी

महाराष्ट्रात ज्या व्याख्यानमालेचे दाखले दिले जातात, म्हणजेच जी व्याख्यानमाला 'प्रमाण' मानली गेली ती व्याख्यानमाला म्हणजेच स्व. साहेबराव बुट्टेपाटील स्मृती व्याख्यानमाला होय. एका सरस्वतीपूजकाला शब्दांची सुमनांजली वाहण्याचा प्रयत्न खेड तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळाने केला. या शब्दमहोत्सवास १३ वर्षे लोटली. शब्दसामर्थ्याच्या जोरावर व्याख्यात्यांनी या व्याख्यानमालेची उंची वाढवली. या व्याख्यान - मालेचा मागोवा घेताना एका वाक्यात सांगायचे झाल्यास, 'व्याख्यानमालेच्या दर्जाचा प्रमाण आकृतीबंध' असेच करावे लागेल.

चतुरस्त्र व्यक्तीमत्त्व असणाऱ्या रामदास फुटाणे यांनी काही वर्षांपूर्वी एका दैनिकातील आपल्या लेखात स्व. साहेबराव बुट्टेपाटील स्मृती व्याख्यानमालेचा दाखला दिला होता. व्याख्यानमालेचा दर्जा त्यांच्या लिखाणातून व्यक्त झाला. मागोवा घेताना अधोरेखित होणारी बाब म्हणजे सर्वस्पर्शी अशी ही व्याख्यानमाला आहे. डॉ. रघुनाथ माशेलकर, डॉ. विजय भटकर, डॉ. सुरेशचंद्र नाडकर्णी, डॉ. जयंत नारळीकर अशा जागतिक दर्जाच्या शास्त्रज्ञांचे विचार ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांना ऐकायला मिळाले. अशा अलौकिक व्यक्तीमत्वांनी या व्यासपीठाची उंची वाढवलीय. पत्रकार विजय कुवळेकर यांनी टिन्ही येता घरा या विषयावर केलेले विवेचन बारा वर्षांनंतरही श्रोत्यांच्या लक्षात आहे. कवी अशोक नायगावकरांची ती मिशिकली, अॅड. उज्वल निकम यांचे अनुभव कथन, युक्रांदचे अध्यक्ष डॉ. कुमार समर्थीचे परखड विचार, डॉ. नीला सत्यनारयण, डॉ. विजया वाड यांनी

आपल्या शब्दसामर्थ्याने श्रोत्यांना जिंकले ते याच व्यासपीठावरून. माई सिधुताई सपकाळ यांच्या शब्दांनी श्रोत्यांना आतून हलवले. सद्गतीत केले. 'वेडात मराठे वीर दौडले सात' या विषयाची मांडणी करताना बाबासाहेब पुरंदरे यांनी वीररस ज्या पद्धतीने चेतवला त्यास तोड नाही. प्राचार्य शिवाजीराव भोसले यांच्या व्याख्यानांनी महाराष्ट्राच्या कित्येक व्याख्यानमालांचे वजन वाढलेय. अर्थात स्व. साहेबराव बुट्टेपाटील स्मृती व्याख्यानमालेत त्यांनी गुंफलेले शब्दयुष्य या व्याख्यानमालेची शोभा वाढविणारे होते. श्रेष्ठ अभिनेते विक्रम गोखले, सुधीर गाडगीळ, विश्वास

पाटील, अरविंद इनामदार, नॅट्र जाधव यांची शब्दफेक अजूनही श्रोते विसरेलेले नाहीत. अॅड. अपर्णा रामतीर्थकरांनी एकत्र कुटुंब पद्धत जपायलाच हवी हे निश्चिन सांगताना बेलगाम तरुणाईला शब्दांचे आसूड ओढले ते याच व्यासपीठावरून.

साहित्यिकांची तर मांदियाळी येथे जमली. विठ्ठल वाघ, अरुण म्हात्रेचे काव्य, गजलकार प्रदिप निफाडकरांची गजलसफर ही श्रोत्यांना पर्वणी होती. उत्तम कांबळे, यशवंत पाटणे, प्रवीण दवणे, रा. रं. बोराडे, डॉ. नागनाथ कोतापल्ले, डॉ. यु. म. पठाण, निर्मलकुमार

फडकुले, द.मा. मिराजदार, डॉ. अरुणा ढेरे, पत्रकार कुमार केतकर या सात्यांनीच श्रोत्यांना आपल्या शब्दसामर्थ्यांनी जिंकून घेतले. डॉ. प्रकाश आमटे, श्रीनिवास पाटील, ह.भ.प. तनपूर महाराज, भय्यू महाराज, ह.भ.प. किसनमहाराज साखरे, ह.भ.प. रामदास महाराज केकाडी यांनी सामाजिक दृष्टी आणि विचार याच व्यासपीठावरून देताना तरुणाईला अंतर्मुख केले. हृदयनाथ मंगेशकर यांना ऐकताना श्रोत्यांचे कान सुपाएवढे झाले होते. एकूणच ख्यातनाम विचारवंतांनी ही व्याख्यानमाला महाराष्ट्रातील निवडक व्याख्यानमालेच्या पंक्तीत नेऊन ठेवलीय. या व्याख्यानमालेचे यश कशात सामावलेय हे दोन शब्दात सांगायचे झाल्यास 'श्रोत्यांचा प्रतिसाद' हेच सांगावे लागेल.

व्याख्यानमाला ही ग्रामीण भागातली. तीही सकाळी दहा वाजता. पाच ते सहा हजार विविध वयोगटातील श्रोते. टाचणी पडली तरी आवाज होईल इतकी शिस्त आणि सर्वाधिक विशेष म्हणजे व्यासपीठावर फक्त वक्ता ... इतर कोणाची पाल्हाळीक भाषणे नाहीत, प्रदिप वेळ चालणारे सत्कार नाही... सारे कसे आकृतीबंधात बसवलेले... एखाद्या शब्दप्रभू व्याख्यात्याने आपले विचार शब्द शृंखलेत गुंफावे, अगदी असेच... आगळ्या संयोजनाने व्याख्यानमाला सर्वांधीने जमलीय. वक्तृत्व ही ज्यांच्याकडे कला होती, ज्यांच्या भाषणांची लोक अजूनही दाखले देतात, शब्दसामर्थ्य ज्यांची ताकद होती त्या माजी आमदार स्व. साहेबराव बुट्टेपाटील यांना त्यांनी निर्माण केलेल्या ज्ञानमंदीरातून आदरांजली वाहीली जावी तीसुद्धा अशा व्याख्यानमालेच्या माध्यमातून! हे कीर्तुकास पात्र आहे. मागोवा घेताना संयोजकांनीही अभिमान बाळगावा असा हा उपक्रम आहे.

डॉ. संजय शिंदे
प्रसिद्धी विभाग प्रमुख